

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

w sprawie z wniosku Gminy Sandomierz
z udziałem B. P. i Skarbu Państwa - Starosty Sandomierskiego
o zasiedzenie,
po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu niejawnym
w dniu 25 października 2022 r.,
wniosku SSN Grzegorza Misiurka o wyłączenie go od rozpoznania sprawy,

wyłącza SSN Grzegorza Misiurka od rozpoznania sprawy.

UZASADNIENIE

Sędzia Sądu Najwyższego Grzegorz Misiurek został wyznaczony zarządzeniem Prezes Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej z 7 września 2022 r. do udziału w składzie z SSN Maciejem Kowalskim i SSN Mariuszem Załuckim, powołanymi do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2018 r., poz. 3 - dalej: „ustawa nowelizująca”).

W związku z tym SSN Grzegorz Misiurek wniósł o wyłączenie go od rozpoznania tej sprawy, wskazując, że w świetle powszechnie znanych i przytoczonych w jego wniosku orzeczeń Sądu Najwyższego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), zachodzi poważne niebezpieczeństwo potraktowania rozstrzygnięcia wydanego w przedstawionym wyżej składzie sądu jako orzeczenia zapadłego w warunkach nieważności postępowania, czemu ma obowiązek przeciwdziałać, w każdy dostępny sposób, zarówno skład orzekający, jak i każdy z jego członków. Skoro SSN M. Kowalski i SSN M. Załucki nie dostrzegają konieczności podjęcia działań zmierzających do zapobieżenia wydaniu w tej sprawie orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, złożenie wniosku o wyłączenie od rozpoznania sprawy na podstawie art. 49 k.p.c. pozostaje, w ocenie SSN Grzegorza Misiurka, ostatnim i jedynym dostępnym mu środkiem uniknięcia tego ryzyka.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r. (BSA I-4110-1/20, OSNKW 2000 nr 2, poz. 1 i OSNC 2020 nr 4, poz. 34), Sąd Najwyższy przesądził, że udział osoby, powołanej do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r., w składzie Sądu Najwyższego prowadzi w każdym przypadku do nienależytej obsady sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. albo sprzeczności składu tego Sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. Uchwała ta, zgodnie z art. 87 § 1 ustawy z 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (jedn. tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1904, dalej: „uSN”), z chwilą jej podjęcia, uzyskała moc zasady prawnej, co powoduje, że każdy skład orzekający, w tym także skład jednoosobowy, jest nią związany, a zatem nie ma możliwości przyjęcia odmiennej wykładni przepisu dopóty, dopóki nie nastąpi odstępianie od zasady prawnej w drodze decyzji właściwego składu Sądu Najwyższego. Uchwała ta nie utraciła przy tym waloru obowiązującego po wydaniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20, OTK-A 2020 poz. 61 (zob. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 5 kwietnia 2022 r., III PZP 1/22, a także wyrok ETPC z 7 maja 2021

r. w sprawie *Xero Flor przeciwko Polsce*, skarga nr 4907/18) .Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził (zob. wyroki: z 22 lipca 2021 r., *Reczkowicz przeciwko Polsce*, skarga nr 43447/19; z 8 listopada 2021 r., *Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce*, połącz. skargi nr 49868/19 i 57511/19 oraz z 3 lutego 2022 r., *Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce*, skarga nr 1469/20), że orzekanie przez osoby powołane do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą nowelizującą z dnia 8 grudnia 2017 r., stanowi naruszenie prawa do sądu i uchybienie art. 6 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC), sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284).

Orzeczenie wydane z udziałem osoby powołanej do Sądu Najwyższego na podstawie wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w składzie i trybie przewidzianym ustawą nowelizującą z dnia 8 grudnia 2017 r., stanowi, w świetle przytoczonych judykatów, naruszenie prawa do sądu gwarantowanego na poziomie konstytucyjnym - art. 45 ust. 1 Konstytucji, konwencyjnym- art. 6 EKPC i traktatowym- art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (zob. wyrok Wielkiej Izby ETPC z 1 grudnia 2020 r., *Gudmundur Andri Astradsson przeciwko Islandii*, skarga nr 26374/18; wyroki TSUE: z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, *AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu*, EU:C:2019:982; z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, *A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa*, EU:C:2021:153, a w jego wykonaniu wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 6 maja 2021 r., II GOK 2/18; wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z 6 maja 2021 r., II GOK 3/18; z 11 października 2021 r., II GOK 20/18; wyrok Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2021 r., III PSKP 13/21, OSNP 2022 nr 2, poz. 11).

Prezes Sądu Najwyższego, kierujący pracą Izby Cywilnej, do którego kompetencji należy wyznaczanie składu orzekającego w konkretnej sprawie, utworzony w wyniku tego zarządzenia skład sądu powołany do rozstrzygnięcia konkretnej sprawy oraz każdy sędzia, wchodzący w jego skład, powinni podjąć

– w sytuacji ryzyka nieprawidłowej obsady sądu prowadzącej do nieważności postępowania – wszelkie możliwe działania zapobiegające nieważności postępowania, uwzględnianej wszakże z urzędu, także w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Z tego obowiązku ustawowego nie zwalnia Sąd Najwyższy tak zwany test wymogów niezawisłości i bezstronności sędziego przewidziany w art. 29 § 5-25 uSN. Każdego sędziego obciąża bowiem obowiązek oceny, czy jest sędzią bezstronnym, nie zainteresowanym w rozstrzygnięciu jakichkolwiek kwestii prawnych pojawiających się w danej sprawie, które mogłyby go dotyczyć, a także powinność oceny, czy uformowany z jego udziałem sąd, jest sądem bezstronnym i nie budzącym jakichkolwiek wątpliwości ustrojowych, zapewniającym stronom rzetelne osądzenie sprawy (zob. wyrok TSUE z 26 marca 2020 r. C-542/18 i C-543/18, *Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji*, EU:C:2020:232, a także J. Gudowski, *Iudex impurus. Wyłączenie z mocy samej ustawy sędziego objętego zarzutem wadliwego powołania lub przejścia na wyższe stanowisko sędziowskie*, Przegląd Sądowy 2002 r., nr 5, s.7-23, T. Pietrzykowski, *Bezstronność sędziowska. Lekcje z kryzysu*, Przegląd Sądowy 2002, nr 1, s.5-17).

W niniejszej sprawie Prezes Sądu Najwyższego, kierująca pracą Izby Cywilnej – po zapoznaniu się z wnioskiem SSN G. Misiurka – odmówiła na piśmie wydania zarządzenia w przedmiocie zmiany składu sądu, polegającej na wyłączeniu z niego SSN G. Misiurka. Pozostali członkowie tego składu- SSN M. Kowalski i SSN M. Załucki, znając stanowisko SSN G. Misiurka, nie złożyli wniosków w przedmiocie ich wyłączenia ze składu. Należy przy tym odnotować, że niektóre osoby powołane na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizującej z dnia 8 grudnia 2017 r., mając na uwadze przytoczone wyżej orzecznictwo TSUE i ETPC, składają wnioski o ich wyłączenie ze składu z argumentacją analogiczną do przedstawionej we wniosku SSN G. Misiurka, a ich wnioski są uwzględniane przez Sąd Najwyższy (zob. zamiast wielu: postanowienie Sądu Najwyższego z 25 listopada 2021 r., I CSKP 524/21).

W tej sytuacji powstaje istotne zagadnienie dotyczące katalogu dostępnych sędziemu Sądu Najwyższego – znajdującemu się w sytuacji wnioskującego SSN

G. Misiurka – środków zmierzających do zapobieżenia wydaniu orzeczenia w warunkach nieważności postępowania, a także wydaniu orzeczenia przez skład nie spełniający standard sądu niezawisłego, bezstronnego i ustanowionego na mocy ustawy w rozumieniu EKPC.

Zgodnie z art. 6 ust. 3 TUE, prawa podstawowe, zagwarantowane w EKPC oraz wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim, stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne prawa. Art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych odpowiada art. 6 ust. 1 Konwencji, stąd TSUE ma obowiązek dbać, aby dokonywana przez niego wykładnia art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych zapewniała poziom ochrony, który nie narusza poziomu ochrony gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji zgodnie z jej wykładnią dokonaną przez ETPC (zob. wyroki TSUE z 29 lipca 2019 r., C-38/18, *Gambino i Hyka*, EU:C:2019:628, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo oraz z 26 marca 2020 r., C-542/18 i C-543/18, *Simpson przeciwko Radzie Unii Europejskiej i HG przeciwko Komisji*, EU:C:2020:232, pkt 72).

Uwzględniając powyższą relację pomiędzy przepisami EKPC dotyczącymi prawa do sądu, a zaliczaną do zasad ogólnych prawa Unii zasadą zapewnienia jednostce skutecznej ochrony prawnej, działanie sądu – zmierzające do zapewnienia w możliwy i dostępny na gruncie prawa krajowego sposób – wykonania wyroków ETPC dotyczących prawa do sądu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 Konwencji, jest jednocześnie działaniem zmierzającym do ochrony porządku prawa Unii obejmującego zasadę skutecznej ochrony prawnej, o której stanowi art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w zw. z art. 47 Karty praw podstawowych. Art. 46 EKPC przewiduje, że wysokie układające się strony zobowiązują się do przestrzegania ostatecznego wyroku Trybunału we wszystkich sprawach, w których są stronami. ETPC może nie tylko stwierdzić naruszenie przez Państwo przepisów Konwencji, których źródłem mogą być także określone normy prawne obowiązujące w państwie-stronie Konwencji, ale może także zasądzić zadośćuczynienia pieniężne (a także odszkodowanie) na rzecz podmiotu, którego prawa i wolności gwarantowane w Konwencji zostały naruszone. Wyrok ETPC, stwierdzający naruszenie postanowienia Konwencji przez organ państwa-strony Konwencji, nie powoduje wprowadzie bezpośrednich konsekwencji, polegających na uchyleniu

regulacji prawnej obowiązującej w porządku krajowym będącej źródłem naruszenia praw i wolności gwarantowanych w Konwencji, ale z wyroku tego wynika obowiązek podjęcia przez państwo odpowiednich działań w celu implementacji tego orzeczenia i uchylecia bądź zmiany przepisów będących źródłem naruszenia praw i wolności gwarantowanych Konwencją. Dostrzega i uwzględnia to także ustawodawca, co ma wyraz chociażby w art. 540 § 3 k.p.k. czy art. 272 § 2a i 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (jedn. tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 2325) przewidujących podstawę wznowienia odpowiednio postępowań karnych albo przed sądami administracyjnymi w związku z rozstrzygnięciami międzynarodowych trybunałów, w tym również ETPC.

Niepodjęcie przez Państwo działań zmierzających do zmiany wadliwych regulacji wewnętrznych, zakwestionowanych w orzecznictwie ETPC, nie zwalnia jego organów, w tym sądów, od powinności poszukiwania rozwiązań w ramach środków dostępnych w systemie prawnym tego Państwa, umożliwiających w sposób najpełniejszy zapewnienie standardów wynikających z EKPC. Jedną z takich możliwości jest – w odniesieniu do prawa do sądu o cechach określonych w art. 6 ust. 1 EKPC – zastosowanie instytucji wyłączenia sędziego przewidzianej w art. 48 i 49 k.p.c. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 czerwca 2022 r., V KO 43/22; z 23 czerwca 2022 r., II KO 48/22; z 28 lipca 2022 r., V KO 69/22; z 25 listopada 2021 r., I CSKP 524/21).

Stosownie do art.48 § 1 pkt 1 k.p.c., sędzia jest z mocy ustawy wyłączony od udziału w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki (*iudex inhabilis*). Obowiązkiem każdego członka składu, w którym zasiada sędzia, będący *iudex inhabilis*, jest sygnalizacja tego stanu rzeczy, umożliwiającą temu sędziemu złożenie stosownego oświadczenia oraz złożenie wniosku o jego wyłączenie, jeśli wynik sprawy rzutuje na jego prawa i obowiązki, w tym jego status prawnoustrojowy jako sędziego (zob.J. Gudowski, *Iudex impurus. Wyłączenie z mocy samej ustawy sędziego objętego zarzutem wadliwego powołania lub przejścia na wyższe stanowisko sędziowskie*, PS 2002 r., nr 5, s.7-23).

Zawiadomienie SSN G. Misiurka o istnieniu przesłanek zagrażających nieważnością postępowania w tej sprawie, pozostało, jak to już wskazano, bez należytej reakcji. Tymczasem nie może być akceptowane zmuszanie sędziego Sądu Najwyższego – wbrew jego sumieniu i wbrew pojmowaniu przez sędziego złożonego przez niego ślubowania sędziowskiego – do udziału w składzie orzekającym, co do którego istnieją zasadnicze i umotywowane zastrzeżenia, potwierdzone przytoczonymi wyżej orzeczeniami SN, TSUE i ETPC, dotyczące zdolności tak ukształtowanego składu sądu do wyrokowania w warunkach wolnych od nieważności postępowania. Świadome uczestnictwo sędziego w orzekaniu przez skład nie spełniający – z przyczyn wyżej wskazanych – standardu sądu niezawisłego, bezstronnego i utworzonego na mocy ustawy, o którym mowa w art.6 ust. 1 EKPC prowadzi do naruszenia interesu stron i dobra wymiaru sprawiedliwości. Polega ono na możliwości podważania tego orzeczenia w przyszłości oraz niebezpieczeństwie instrumentalnego potraktowania instytucji nieważności postępowania w zależności od wyniku rozstrzygnięcia. Stanowi uchybienie fundamentalnemu obowiązкови etycznemu i zawodowemu sędziego, polegającemu na wydawaniu przez niego orzeczeń zgodnych z prawem i sumieniem sędziego, za które sędzia ponosi i będzie ponosił, także w przyszłości, pełną osobistą odpowiedzialność na każdej płaszczyźnie - etycznej, zawodowej i być może także materialnej, czego nie można wykluczyć w przyszłości. Nie bez znaczenia pozostaje także perspektywa stwierdzenia przez ETPC – w sytuacji zaskarżenia takiego orzeczenia przez stronę – naruszenia przez Polskę gwarancji wynikających z art. 6 EKPC i w konsekwencji narażenie Państwa Polskiego na niematerialne i materialne skutki wyroku ETPC, w tym zapłatę zadośćuczynienia lub odszkodowania.

W tej sytuacji jedyną możliwością pozostaje uwzględnienie wniosku SSN G. Misiurka o wyłączenie go ze składu po stwierdzeniu, że ma on prawo powstrzymać się od udziału w składzie wyznaczonym zarządzeniem Prezes Izby Sądu Najwyższego kierującej pracami Izby Cywilnej z udziałem osób powołanych do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie przepisów ustawy nowelizując z dnia 8 grudnia 2017 r. do czasu ukształtowania składu sądu w sposób gwarantujący

rozpoznanie sprawy z zachowaniem standardów wynikających z art.45 ust.1 Konstytucji, art. 6 EKPC oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.